

Ruské potravinové embargo a jeho dopad pro Českou republiku

Začátkem srpna 2014 ruský prezident Vladimir Putin podepsal dekret, kterým zakázal či omezil dovoz vybraných zemědělských produktů a potravin ze zemí, které vůči Rusku přijaly sankční opatření, tedy i včetně Evropské unie. Tímto embargem byli mj. postiženi pěstitelé ovoce a zeleniny, mlékárny, producenti ryb nebo výrobci hovězího a vepřového masa. Ruská vláda se k tomuto kroku uchýlila poté, co Evropská rada na konci července 2014 v reakci na sestřelení civilního letu MH17 nad Ukrajinou, z něhož jsou podezříváni separatisté podporováni Ruskou federací, odsouhlasila přijetí sektorových sankcí zasahujících především ropný průmysl a finanční sektor. I když se o dopadu embarga na Českou republiku s určitou pravidelností stále debatuje, jeho dosavadní vliv byl v širším ekonomickém kontextu relativně zanedbatelný.

S ohledem na svou velikost a strukturu poptávky bývá českým exportérům ruský trh představován jako jedna z prioritních oblastí, která si zasluhuje zvýšenou pozornost. S tímto argumentem nejčastěji přicházejí zájmové skupiny prosazující posilování obchodních vztahů mezi oběma zeměmi. Ačkoliv Rusko v zemědělské oblasti bezesporu nabízí řadu příležitostí, tato debata často opomíjí fakt, že drtivá většina českého agrárního zboží směřuje na trhy členských států EU – procentuálně se jedná o více než 90%. V minulém roce se proto nejvíce potravinových produktů vyvezlo na Slovensko (22,6 %), na druhém místě bylo Německo (18,3 %) a třetí místo zaujalo Polsko (12 %). Ve světle těchto čísel je nutné podotknout, že průměrný podíl Ruska se v posledních třech letech blížil 1,4 % a tento trend se výrazněji nemění.

Při podrobnějším rozkladu této relativně nízké závislosti si lze povšimnout, že historicky největších hodnot vývoz potravin do Ruska zaznamenal v roce 2014, když se přiblížil téměř 3 miliardám korun (u Slovenska to ve stejném roce bylo pro porovnání téměř 40 miliard). V následujícím roce došlo k propadu vývozu o 611 miliónů korun a následně se tato hodnota ustálila na 2,6 miliardách korun pro rok 2016. U dovozu se tyto údaje za období 2013 až 2016 pohybovaly v rozmezí 350 až 440 miliónů (ve stejném období byl znovu pro porovnání dovoz z Polska 33 miliard).

Agrární obchod ČR s Ruskem (zdroj: Ministerstvo zemědělství)¹

	2013		2014		2015		2016		1. čtvrtletí. 2016		1. čtvrtletí 2017	
	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč	tis. tun	mil. Kč
vývoz	66,1	2452	69,9	2964	51,7	2353	58,4	2558	13,1	641	14,3	616
dovoz	7,6	351	11,3	470	13,7	370	16,6	435	3,4	97	3,9	113
obrat		2803		3434		2723		2993		738		729
saldo		2101		2494		1983		2123		544		503

Většinu nejdůležitějších exportních položek má Česká republika možnost vyvážet i nadále, jelikož ruské embargo se na tyto artikly nevztahuje. Hlavními vývozními produkty proto zůstávají krmiva, násadová vejce, pivo, chmel, slad, mák nebo nečokoládové cukrovinky. Nedá se nicméně přehlédnout, že i některé z těchto vývozních artiklů zaznamenaly pokles – například množství vyvezeného piva v letech

¹ “Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2012 - 2014”
Ministerstvo zemědělství, březen 2015,
http://eagri.cz/public/web/file/369978/Agrarni_obchod_CR_s_vybranymi_zememi_2014_min.pdf (staženo 15.9.2017)

2014 až 2016 kleslo o více než 30 %², přičemž jedním z důvodů byl pokles licenční výroby.³

V této souvislosti stojí za zmínku i to, že konflikt na Ukrajině a s ním spojený sankční režim představoval pro ruskou vládu impuls k přijetí hospodářských reforem, které byly s ohledem na vysokou cenu ropy řadu let odkládány. Mezi základní cíle těchto opatření, které zahrnují daňové slevy či větší důraz na domácí produkci, patří i zvýšení soběstačnosti v zemědělství.

Nelze každopádně říci, že by ruské embargo nemělo na český potravinový průmysl vůbec žádný dopad. Podniky vyrábějící komodity uvedené na ruském sankčním seznamu byly naopak postiženy v nemalé míře. Například mléčné a masné zboží se do Ruska prakticky přestalo dovážet. Zatímco v roce 2013 byly do Ruska vyvezeny mléčné výrobky v hodnotě okolo 200 milionů korun, od zavedení embarga vývoz v tomto segmentu skončil na nule a tento stav nadále pokračuje. Přímé dopady se proto týkaly zejména několika exportérů a producentů, kteří se cíleně orientovali na ruský trh.

Větší obavy než z přímého postižení sankcemi však mezi producenty a exportéry panovaly kvůli vzniklým přebytkům na evropském trhu. Vzhledem k tomu, že agrární zboží vyrobené pro ruský trh a nacházející se na sankčním seznamu muselo být od poloviny roku 2014 prodáno jinde než v Rusku, na evropském trhu vznikl v těchto odvětvích značný přetlak. Ten sice vedl ke snížení cen, což by mohlo být vnímáno jako pozitivní zpráva pro spotřebitele, jenže nižší výkupní ceny znamenaly propad čistého zisku výrobců, a tím i prostředků, které by jinak mohly být investovány do

²“Agrární zahraniční obchod ČR s vybranými zeměmi v období let 2012 - 2014”
Ministerstvo zemědělství, březen 2015,
http://eagri.cz/public/web/file/369978/Agrarni_obchod_CR_s_vybranymi_zememi_2014_min.pdf (staženo 15.9.2017)

³“Prazdroj posílil hlavně export, klesla mu ale licenční výroba v Rusku” *e15*,
14.3.2016, <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/prazdroj-posilil-hlavne-export-klesla-mu-ale-licencni-vyroba-v-rusku-1279368> (staženo 20.9.2017)

inovací a dalšího rozvoje. Dopad těchto sekundárních vlivů je velice složité kvantifikovat, nicméně se obecně předpokládá, že nebyl zanedbatelný.

Z toho důvodu se od počátku uvedení embarga na dovoz potravin do Ruska aktivně diskutovalo o potřebě silného intervenčního mechanismu, jehož úkolem by bylo v krátké době pomoci zemědělcům. Proto ve snaze zmírnit dopady ruských kroků na evropské zemědělce spustila například EU program na výkup a podporu dlouhodobého skladování některých mléčných výrobků, především másla a sušeného mléka.⁴ EU dále také reagovala přijetím balíčků mimořádných opatření ve výši několika set milionů eur, do kterých se zapojila i česká vláda. V této souvislosti je potřeba podotknout, že tato opatření reagovala na souběh více událostí, včetně ukončení mléčných kvót z roku 2015 (v EU kvóty platily od roku 1984 kvůli vysoké výrobě a nízké nabídce). Ruské embargo nicméně krizi v oblasti zemědělství výrazně podtrhlo.

Kromě cílených intervencí patří mezi další způsoby, jak se se ztrátou této exportní destinace relativně snadno vyrovnat, snaha najít nová odbytíště. V tomto ohledu však neexistuje žádná záruka, že nové trhy budou podobně výnosné a uzavření kontraktů navíc běžně trvá i několik let. Za další řešení nastalé situace lze také považovat výzvy, které se v návaznosti na ruské embargo objevily ze strany prezidenta Miloše Zemana, ministra zemědělství Mariána Jurečky nebo předsedy agrární komory Miroslava Tomana, k preferenci domácích potravin před importovanými.⁵

Autorem je Jakub Tomášek. Text je šestým ze série příspěvků, které vznikly v rámci projektu „The development of economic relations between the Visegrad countries and Russia: Before and after Ukraine“ podpořeného Mezinárodním visegrádským fondem.

⁴ “EU bude dál pomáhat farmářům postiženým ruským embargem” *Novinky.cz*, 7.8.2015 <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/377153-eu-bude-dal-pomahat-farumarum-postizenym-ruskym-embargem.html> (staženo 21.9.2017)

⁵ “Kupuje české potraviny, vyzval Zeman” *echo24*, 28.8.2014 <http://echo24.cz/a/wqmUy/kupujte-ceske-potraviny-vyzval-zeman> (staženo 21.9.2017)